

Коменда О.І.,
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри історії, теорії мистецтв та виконавства
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
olgakomenda@gmail.com
Чистякова А.Р.,
магістрантка спеціальності 025 «Музичне мистецтво»
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
achistyakova07@gmail.com

«УКРАЇНА» ТАРАСА ПЕТРИНЕНКА

Ім'я Тараса Петриненка назавжди пов'язане з піснею «Україна», що стала неофіційним гімном нашої держави. Він є автором її слів, музики і співаком-виконавцем. Можна сказати, що ця пісня, написана у кінці 1980-х років, є однією з емблем творчості Тараса Петриненка у всіх її проявах.

Яким чином відбувається коригування поетичних смислів пісні у її музичній інтерпретації. Звернемося, насамперед, до аналізу мелодичного чинника. Проаналізуємо інтонаційний зміст заспіву. В його основі лежить варіантний розвиток початкового мотиву, що спирається на оспівування звуків мажорного тонічного секстакорда. Тут стрижневими постають дві інтонації – висхідна велика секста на початку (V – III ступені ладу), що пов'язує інтонаційний зміст цієї пісні з так званою романсовою генезою, а відповідно – і романтичним колоритом (про романтичність героя власне непрямо йдеться і в тексті пісні). З іншого боку, не менш важливе значення має й заключна в кожному мотиві низхідна інтонація чистої кварта, що символізує активний початок, а відповідно стійкість героя у намірах і вчинках, незламність в досягненні задуманого. Слід звернути увагу, що таке завершення квартою резонує з так званими плагальними співвідношеннями устоїв, характерними для старовинних церковних ладів, а відтак – це натяк на глибоку історичну спадкоємність України, її величезний не тільки історичний, але і культурний шлях. Варіантний розвиток зазначеного мотиву (строфа має будову а-а1-а2-в) апелює до багатовікової практики народної пісні, а вужче – в ній виявляються структурні ознаки строфоїда (тиради), що на структурному рівні веде не просто до народної пісні, а до її імпровізаційних різновидів – ладкання, думи, голосіння.

Ще цікавіше вказані інтонації реалізуються у приспіві, де велика секста перетворюється в малу терцію, а чиста кварта з'являється не прямим рухом, а через посередництво власне малої терції. Тим не менше, це ті ж самі

інтонації, що і у заспіві, лише подані у варіантному викладі. Таким чином, приспів також зберігає з одного боку свій глибокий ліризм, в тому числі і завдяки ширшому тут використанню інтонацій оспівування, з іншого – активний, вольовий, героїчний настрій.

Дуже цікаві нюанси вносять у тематичний розвиток пісні її ладо-гармонічні особливості. Безперечно, тут основою є функціональна гармонія, що зумовлено жанром популярної пісні. І тому на початку є використання тоніко-домінантових зворотів, що служать і для утвердження тональності, і для налаштування слухача на образ життєрадісного, героїчного, урочистого гімну. Але вже у третьому рядку відбувається відхилення в паралельний а-moll (так гармонічно посилюються попередні і наступні мелодичні секстово-терцієві кроки). Тим не менше, в рамках заспіву здійснюється повернення у основну тональність C-dur. У приспіві знайдений алгоритм мелодико-гармонічного підтвердження продовжує діяти, набуваючи подальшого розвитку. Зокрема, на його початку дворазово використовується плагальний зворот (як підтвердження квартової мелодичної інтонації), а далі – аналогічне (плагальний зворот) відбувається в зоні медіанти (e-moll), шляхом відхилення за допомогою мінорної домінанти. Такий на вагу золота в даній гармонічній концепції прийом з одного боку – виступає подвійним посиленням значення плагальності, в тому числі як вираження натурально-ладових стосунків, з іншого – постає своєрідним віддзеркаленням відхилення в заспіві (в VI ступінь), тому що тут – відхилення в III ступінь. Отже, ладово-гармонічний зміст пісні виявляється дуже глибоким, символічним вираженням її мелодичного змісту та жанрово-стильової генези.

Зазначені інтонаційні особливості пісні посилюються її композиційним та темброво-інструментальним вирішенням. Безперечно, надзвичайно важливу роль у створенні художнього образу пісні відіграє сам голос Тараса Петриненка – тенор, його манера співу, його світлий, хвилюючий, експресивний тембр, який, вступаючи на фоні світлого передзвону дзвіночків, своєю інтенсивністю, легкою напругою «тримає» всю пісню. Передзвін, як важлива інтонаційна складова пісні і єдиний акомпанемент усієї першої строфи, постає вираженням сенсу духовності України (не випадково відеоряд починається панорамою куполів соборів). На початку другої строфи вступають струнні, фігурації електрогітари, як імітація передзвону, що посилюється, орган (акорди клавішних) у високому регістрі, що асоціюються з хоралом і молитвою відповідно.

У приспіві до соковитого, повнозвучного, ще більш виразного звучання хоралу додається барабан, з ямбічним (затактовим), а тому енергійним по сенсу мотивом та бубон з брязкальцями. Таким чином сенс молитви

акцентується ще більш виразно. Відбувається загальне наростання – перша кульмінація пісні.

Невелика імпровізація ударника і клавіш приводить до початку третьої строфи, а далі й четвертої строфи, в яких відбувається подальше темброво-динамічне наростання. Всі інструменти та інтонаційні складові приспіву тут залишаються, до них долучається бас-гітара, зростає динаміка, збільшується кількість імпровізованих мелодій-підголосків у електрогітарі та імпровізацій барабана. Але на цьому пісня не закінчується, по суті це лише її половина. Наступає час бріджу – яскравої імпровізації електрогітари на фоні бас-гітари і барабану, завдяки якому до ознак пісні, молитви і гімну додаються ще й риси рок-балади. Брідж цієї пісні – такий значний за обсягом, немов каденція соліста в класичному концерті, і триває по часу як цілих дві строфи. Після нього тричі проводиться приспів – нічого не здобуваючи нового, але потужно утверджуючи вже здобуте. У цьому трикратному проведенні приспіву, який по часу, композиційно, претендує на роль окремої другої частини усєї пісні, до голосу Тараса Петриненка як бек-вокал, частково долучається Тетяна Горобець, тому сольна пісня набуває ознак дуету, а також долучається хор без слів (як хорал), імпровізації гітари (кругом, де це можливо, але дуже зі смаком, без перебільшень), а за третім разом – дзвони, педалі струнних і соло труби, що тричі обігрує початковий інтонаційний комплекс пісні – висхідний мажорний квартсекстакорд з оспівуванням терції, врешті-решт приводячи до утвердження урочистої тоніки, що замикає увесь розвиток твору.

Список використаних джерел

1. Коменда О. І. Універсальна творча особистість в українській музичній культурі : автореф. дис... д-ра мистецтвознав. : 17.00.03. Київ, 2020. 33с.
2. Мозговий М. П. Становлення і тенденції розвитку української естрадної пісні : автореф. дис... канд. мистецтвознав. : 17.00.01. Київ, 2007. 18 с.